

TÜRÜK
Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
2015 Yıl:3, Sayı:6
Sayfa:211-235

ISSN: 2147-8872

ROMA SEFÂRETİ İMAMI HÂŞİM VELÎ'NİN MAKÂMÂT-I HARİRÎ TERCÜMESİ

Orhan Kaplan*

Özet

Arap edebiyatının önemli eserlerinden biri olarak kabul edilen Hâriri'nin Makâmât adlı eserinin çeşitli dönemlerde Türkçeye çevirileri yapılmıştır. Tâhir Selâm Muhammed Beg, Ahmed Hamdi Şîrvânî, Manastırlı Dâniş Ahmed Efendi ve Sabri Sevsevil eserin tamamını, Roma sefâreti imamı Hâşim Velî ise eserin kısmı çevirisini yapmış ve 1326 yılında İstanbul'da yayınlamıştır.

Hâşim Velî Makâmât'la Hâlis Efendi sayesinde tanışmış, onun tavsiye ve emriyle kitabın mukaddime ile birinci, üçüncü, on birinci ve yirincinci makamelerini tercüme etmiştir. Yaptığı tercümeyle hemen basamayan Hâşim Velî bunun sebebi olarak da Makâmât'ın sıkıyönetim uygulayan önceki dönemin birçok kusurunu açık bir şekilde ortaya koymasını ve bundan dolayı yönetimin bu esere izin vermeyecek olmasını gösterir. Basımı için uygun bir vaktin gelmesini bekleyen Hâşim Velî 1910 yılında büyük bir hevesle işe koyulduğunu belirtmektedir. Hâşim Velî'ye göre Harîri'nin Makâmât'ı edebiyat çevreleri tarafından şöhreti yakinen bilinen bir eser olmakla birlikte belâgat ve fesâhat üzerine düzenlenmiş kitapların en iyilerinden biridir. Arapçanın meziyetlerini, anlaşılması güç, kapalı ve gizli tutulan yönlerine vakıf olmak ve özellikle belâgat ve fesâhat mucizesi olan Kur'an-ı Kerim'in lâtif nükte ve ince manalarını anlamak isteyenlerin derin bir düşünce ile Makâmât'ı incelemeleri zorunludur.

Bu çalışmada sahip olduğu sanatsal söyleyiş ile Arapça eserler arasında ayrı bir önemi olan Makâmât adlı eserin Roma Sefareti İmâmı Hâşim Velî tarafından yapılan kısmi tercümesi Latin harflerine aktarılmış ve tercüme hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Harîri, Makâmât tercümesi, Hâşim Velî.

---

* Arş. Gör. Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Arş. Gör., okaplan@sakarya.edu.tr

ROME EMBASSY IMAM HASHIM VELI'S TRANSLATION OF MAKAMAT-I HARIRI

Abstract

Turkish translation of Hariri's work so named Makamat which is considered to be one of the most important works in Arabic literatüre have been made in various periods. Complete translation is made by Tahir Selam Muhammed Beg, Ahmed Hamdi Sirvani, Manastirli Danis Ahmed Efendi and Sabri Sevsevil while the partial translation of the work was made by Rome Embassy Imam Hasim Veli and published in 1326 in Istanbul.

Hasim Veli met with Makamat by Halis Efendi, and translated the introduction, first, third, eleventh and twentieth makames of the book with his advice and order. Hasim Veli stated that Makamat reveals many flaws of the previous period of authoritarianism clearly and that is why the management would not let this work to be published which is the reason why he could not publish the translation immediately. Hasim Veli waiting for an appropriate time for the publication states that he started to work with a great enthusiasm in 1910. According to Hasim Veli, Hariri's Makamat is one of the best books arranged on rhetoric and fluence while it is a work with a fame known well by the literature circles. For the people who want to have a grasp of the virtues, hard to understand, closed and confidential aspects of Arabic and to understand subtle wit and overtones of Quran which is especially a rhetoric and fluent miracle, examination of Makamat with a deep thought is mandatory.

In this study, partial translation of the work of Makamat which has a separate important among the Arabic works with its artistic utterance by Rome Embassy Imam Hasim Veli transferred to Latin alphabet and made a general assessment of the translation.

Keywords: Hariri, Translation of Makamat, Hashim Veli.

Giriş

Bir toplumun tarihini, kültürünü veya yaşama dair genel anlamda bakış açılarını edebî metinler sayesinde daha yakından görebilmek mümkündür. Özellikle tarihî bulguların yetersiz kaldığı durumlarda geçmişte yaşanan hadiselerin ayrıntılarına ulaşabilmek ve toplumda derin izler bırakan bu hadiselerin vicdanlardaki izdüşümlerini görebilmek için edebî metinlere başvurulmaktadır. Toplumun hafızasını kayıt altına alan bu eserler sadece anlam ve bilgi yığını eserler olmayıp aynı zamanda dönemin sanat ve estetik seviyesini gösteren önemli kaynaklardır. Bir dilin güzelliklerini en iyi gösteren ve inceliklerini ortaya koyan bu ürünler söz konusu dilin ulaştığı seviye ve toplumun kültür düzeyini de görmemize yardımcı olmaktadır. Sözelimi Köktürk Kitabeleri Türk toplumunun tarihî hakkında ciddi veriler sunarken sahip olduğu üslûp ile Türk dilinin o yüzyıldaki gelişimini ve ifade kabiliyetini de

ortaya koymaktadır. Aynı şekilde İran edebiyatının şaheseri olan Şehnâme, İran'ın tarihini geleceğe taşıırken Farsçanın asıl kimliğini bulmasına ve bu dilin anlatım imkânlarını zenginleştirmesine katkı sağlamıştır. Her toplumun sahip olduğu bu tarz şaheserler adeta yazıldıkları dönemin kültür ve estetik birikimini sergileyen bir dil müzesi işlevi görmektedir. Arapçanın da tarihi serüveni içinde ortaya konulan çok sayıda eser bu dilin ifade sınırlarını daha derinlere taşımış ve imkânlarını genişletmiştir. Bu eserlerden biri de XI. yüzyılda Hârîrî tarafından yazılmış olan Makâmât adlı eserdir.

Makâmât'ın tarih içindeki yerinin ve öneminin daha yakından görülebilmesi için Hârîrî'nin eserini yazdığı XI. yüzyıla gelinceye kadar Arap edebiyatındaki dönüşüm ve gelinen seviyenin ortaya konulması uygun olacaktır.

1. XI. Yüzyıla Kadar Arap Edebiyatına Genel Bir Bakış

İlkçağlardan itibaren konuşulan ve köklü bir dil olan Arapçanın zaman içinde oluşan edebiyatına bakıldığında karakteristik özelliğe sahip bazı dönemlere sahip olduğu görülmektedir. Arap edebiyatının seyrinde farklılaşma ve kırılmaları sağlayan aynı zamanda Arap toplumunun edebiyata bakışına tesir eden bu dönemleri İslamiyet öncesi Câhiliye dönemi, Hz. Peygamber ve dört halife dönemi, Emevîler ve Abbâsîler dönemleri şeklinde sıralamak mümkündür.

İslâmiyet'in kabulünden önce Arap edebiyatında şiir ağırlıklı bir edebiyat göze çarpmaktadır. Bunda Arap toplumunun şiire olan tutkularının önemli bir payı söz konusudur. Cahiliye döneminde yapılan Ukaz panayırlarında en güzel şiirlerin Kâbe'nin duvarına asılması geleneği Arap toplumunun şiire olan düşkünlüğünü ve şiire ayrı bir önem verildiğini gösteren önemli bir ayrıntıdır. Furat'a (1996: 64) göre şiir, câhiliye devrinde en hâkim edebî nevidir. Bu devir insanının bulunduğu ortam, şiirin her sahada yaşamasına ve sosyal hayata hâkim olmasına zemin hazırlamıştır. Bu yüzden erkek, kadın, genç, ihtiyar, efendi hatta köle şiir söylemiş, duygu ve düşüncelerini bu yolla nakletmiştir. Şiire karşı bu düşkünlüğün temelinde yaradılışın da büyük payı olmalıdır. Cahiliye döneminde Arapların şiire olan ilgilerini yaradılış ve ortamla yakın ilişkili olması özellikle ortamın edebiyat ve sanat faaliyetlerine yön veren özelliği dikkate alındığında üzerinde durulması gereken bir konudur. Çetin'in (1991: 286) cahiliye döneminde şairin ve şiirin ne kadar önemli olduğuna dair verdiği bilgiler de o dönem Arap yarımadasındaki ortamı açıkça göstermektedir: "Kabile veya kabileler birliğinin sözcüsü olarak siyâsî müzakerelere katılan heyetlerde şairin yeri ve vazifesi vardı. Kabile, hayatının, hissiyatının, geçmişteki övünülecek şeylerinin, zaferlerinin, düşmanlarına karşı beslediği kin ve intikamın, onları küçültücü hicivlerin, etrafını çeviren tabiatın en güzel ifadesini şairin sihirli sözlerinde bulur ve bütün bunları ondan beklerdi. Bu sebeple de onun şiirinin korunmasına ve yayılmasına çalışırdı. Bilhassa seyyidin (reis) bu sihirli ve tesirli silâhla mücehhez olması kabile için büyük bahtiyarlıktı. Bu kabileden şair çıktığı zaman bayramlarda, düğünlerde olduğu gibi şenlik düzenlenir, ziyafet verilir. Çünkü mânevî değerlerin koruyucusu olan büyük şairler yetiştirmiş olmak onlar için gurur ve şeref, buna karşılık şairlerden mahrum bulunmak, sadece bahtsızlık değil aynı zamanda utanç ve ayıplanma vesilesiydi."

Cahiliye döneminde kabilenin şan ve şerefine şiirle temsil edilmesi şiiri ve şairliği popüler bir uğraşı haline getirmekle birlikte şiirle uğraşmanın bir zorunluluk ve yaşam biçimi haline geldiğini de göstermektedir. Arapların şiire olan düşkünlüğüne başka sebepler sıralamak mümkündür. “a. Uçsuz bucaksız çöl ortamında hayatın sürdürülmesi için katlanılan meşakkatler. b. Düşmanına karşı sağlanan üstünlüğün, kahramanlığın şiirle perçinleme isteği, c. Şiiri besleyen, teşvik eden ve toplumun belli başlı müşterek sesi ve dili haline gelmesini sağlayan muhitlerin varlığı, d. Şairler kabilesinin üzerinde hassasiyet ve ihtimamla eğildiği hasletlerin temsilcisi konumunda olması, e. Kabilenin geçmişteki kahramanlıklarını dile getiren şairin bu başarıların unutulmasını önlemesi (Furat, 1996: 64-65).”

İslâmiyet’in kabulünden sonra da şiire doğrudan getirilen bir yasağın olmaması yeni şairlerin yetişmesini sağlamıştır. Hz. Peygamber tarafından bizzat teşvik edilen Kab bin Zühayr, Hasan bin Sabit, Abdullah bin Revâha gibi sahabe şairlerin varlığı şiirin meşru bir zemine oturmasını sağlamıştır. Şu‘arâ Sûresi’nin 224.-227. âyetlerinde de hangi şâirlerin kabul gördüğü kesin bir dille ifade edilmiştir: “Şairlere gelince, onlara da sapıklar uyarlar. Onların her vadide başıboş dolaştıklarını ve gerçekte yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmedin mi? Ancak iman edip iyi işler yapanlar, Allah’ı çok çok ananlar ve haksızlığa uğratıldıklarında kendilerini savunanlar başkadır (TDV: 2007).” Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli)” Müslüman şairlerin Kur’an-ı Kerim’de teşvik edilmesi ve kendisine sunulan kasideden sonra Hz. Peygamber’in Kab bin Zühayr’e hırkasını hediye etmesi şiire ve şaire bakışı olumlu yönde etkilemiştir.

Hz. Peygamber ve dört halife döneminden sonra Emevîler ve Abbasiler döneminde de ortaya konulan eserler Arapçanın kendi kimliğini bulma ve olgunlaşma sürecinde ciddi katkıları söz konusudur. Sınırların gelişmeye başladığı Emevîler döneminde dikkati çeken bir husus “cemiyetin zevklerini tam anlamıyla ifade etmesi için bedevî hayatın kaba ve sert kelimelerinin tasfiye edilmesiydi. Ayrıca Câhiliye devri şiirinde gördüğümüz üzere, sevgilisinin kabilesinden kalan izler üzerinde ağlama gibi şeyler yerine aşk duyguları geçmişti. Yeni şairler arasında sevgilisini içinde gizleyenler olduğu gibi açığa vuranlar, hatta sevgilisiyle buluşmalarını söyleyenler bile vardı (Furat, 1996: 144-145)”. Yiğit’e (1995: 96) göre “Arap şiiri Emevîler zamanında dinî, siyasî ve sosyal gelişmelerden etkilenecek yeni temalar ve yeni yönelişler kazanmıştır. Şiiri etkileyen önemli sosyal gelişmelerden biri, fethedilen topraklarda Müslüman Araplarla diğer ırklardan olan ve ekseriyeti İslâm dinini yeni kabul eden toplulukların bir arada yaşamasıdır. Arap dilini öğrenen ve bu dille konuşup yazmaya başlayan bu topluluklar vasıtasıyla Arap şiirine önceki kültür ve medeniyetlerinden yeni mefhumlar girmiştir. Bu dönemde şiirin bütün nevilerinde tesirini gösteren diğer bir husus da dinî motiftir. Cihat için yazılan şiirlerden çölü anlatan şiirlere kadar her türde İslâmî motifler bulunmaktadır. Öte yandan bu dönemdeki siyasî rekabet ve çalkantılar da canlı bir şekilde şiire yansımıştır.” Emevîler döneminde kazanılan topraklar ve ganimetlerle müreffeh bir hayatın kapıları aralanmasının da şiire etkileri olmuştur. Furat’a (1996: 144) göre mûsikinin hâkim olduğu bazı muhitlerde, hayatı sadece bu yönleriyle, hatta biraz da hafif duygularla terennüm eden şairlerin çoğalmaya başladığı görülmektedir. Böylece mûsikinin körüklediği aşırı sevinç ve eğlence dalgası içinde bazı şâirler, şarkıcıların da yardımı ile aşk

mevzularını işlemişlerdir. Vezinlerin kısa şekillerinin kullanılması da şarkıcılara kolayca işlenecek güfteler vermek düşüncesinden gelmektedir.

Abbâsîler devri ise Arap dili ve edebiyatı alanlarındaki çalışmalar bakımından çok verimli geçmiştir. “Bir yandan farklı bir coğrafyada yeni bir devletin kuruluşu; diğer yandan toplumu teşkil eden unsurların Arap, İran, Aram ve Süryan gibi farklı kültürlerle bağlı milletlerden teşekkül etmesi Arap edebiyatını renklendirmiştir (Furat, 1996: 145)”. “Önceleri Kur’ân-ı Kerîm ve hadisin inceliklerini anlamak gayesiyle başlayan filolojik ve edebî araştırmalar, zamanla müstakil birer ilim dalı halini almış, çeşitli dilciler Arap kabileleri arasında dolaşarak Arap edebiyatına esas teşkil edecek malzemeyi toplayıp tesbit etmeye başlamışlardı... Bu devrin önde gelen şâirlerinden bazıları şunlardır: Beşşâr b. Bürd, Ebû Nuvâs, Ebü'l-Atâhiyye, İbnü'l-Mu‘tez, Ebû Temmâm, Dîkûlcin, Buhtürî, İbnü'r-Rûmî, Ebü't-Tayyib el-Mütenebbî, Ebû Firâs el-Hemedânî, İbn Hânî, Ebü'l-Alâ el-Maarrî, İbnü'l-Fâriz, Bahâ Züheyr ve İbn Zeydûn (Yıldız, 1988: 41)” Bu dönemde “Zühdü ve İslâmî değer hükümlerini terennüm edenler, kurulan yeni devletin müdafaasını omuzlamış siyâsî şâirler, şiirlerinin mevzularını kendi düşünce ve duygularının teşkil ettiği şâirler, şiirlerinde her türlü prensipten uzak bir hayat anlayışını hatta zındıklık gibi bağlı oldukları ırktan tevârüs ettikleri din dışı görüşleri dile getirenler de vardı (Furat, 1996: 145)”.

Abbasîler döneminde dikkat çeken bir diğer husus nesir alanında yaşanan gelişmelerdir. Özellikle secîli yazma geleneğinin bu dönemde de devam ettirildiği görülmektedir. Bu tarzın önemli isimleri arasında Ebû Bekr el-Hârezmî Bedüzzamân Hemedânî, İbn Fâris, Ebû Hayyân Et-Tevhîdî, Eş-Şerîf Er-Razî, Es-Seâlibî, İbn El-Enbârî, Reşîdudîn Vatvât, Sekkâkî, Yâkut El-Hamevî ve Harîrî sayılabilir. Makame türünün yaygınlaşması da bu dönemlere denk gelmektedir. “Kabile toplantısı anlamına gelen mâkâme bir tür olarak, Emevîler ve Abbâsîler döneminde halifelerin, dindar kimselerin (zuhhâd) ağzından dinî hikâyeler için dinlemek için yaptıkları toplantıları ifade ediyordu. O tarihî seyri içinde karşımıza şifâhî hikâye, dilenci hitâbesi gibi hüviyetlerle çıkmıştı. Ancak X. Asırdan itibaren bünyesinde lisânî, dinî ve sosyal konulara yer veren, yer yer şiirle desteklenmiş ve müseccâ bir nesirle kaleme alınmış tenkidi bir hikâye veya hitâbe halini almıştır (Furat, 1996: 289).” Bu türde özellikle Harîrî'nin yazmış olduğu Makâmât sonraki dönemlere etkisi bakımından oldukça önemli bir eser olarak kabul edilmektedir. Secîli ve sanatkârane nesrin yaygınlaştığı böyle bir dönemde Harîrî makame yazma geleneğine de yeni bir nefes vererek bu türün geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır.

2. Harîrî ve Makâmât Adlı Eseri

Arap edebiyatında makameleriyle şöhret kazandığından Sahib el Makâmât diye de anılan Harîrî 446 (1054) yılı civarında Basra yakınındaki Meşan kasabasının Benî Harâm mahallesinde doğmuştur. Ailesi ve kendisi ipek ticaretiyle meşgul olduğu için İbnü'l-Harîrî veya daha çok Harîrî nisbesiyle tanınmıştır. İyi bir tahsil aldığı bilinmektedir. Onun tahsilinin sonunda dînî ilimlerde olduğu kadar dil ve edebiyatta da kendisini kabul ettirecek kadar yetişmiştir. Kaynaklarda görülen istihbarat âmîrliği vazifesine ne zamana başladığı bilinmiyor. Ancak o, bu vazifesinin uzun süre elinde tuttuğu gibi kendisinden sonra oğulları da aynı vazifeyi halife el Muktefî (530-555/1136-1160)'ye kadar sürdürecektir. Onun bu

resmi vazifesi yanında dil ve edebiyata dair çalışmalarını da bir arada yürüttüğü anlaşılmaktadır (Kılıç, 1997: 191, Furat, 1996: 299-300).

Kılıç'ın (1997: 191) verdiği bilgilere göre güçlü bir zekâ ve hâfizaya sahip olan Harîrî İslâmî ilimlerle sarf, nahiv, aruz-kafiye, şiir, ahbâr ve ensâbın yaygın olduğu Basra kültür muhitinde yetişip çeşitli alanlarda otorite sayılan hocalardan çok iyi bir öğrenim görmüştür. “Mert, faziletli, dürüst ve iffetli bir kişiliğe sahip olan Harîrî ipek ticareti yapması, geniş bir hurma bahçesine sahip olması ayrıca bir resmî görevi bulunması sebebiyle müreffeh bir hayat yaşamış, yardım severliğiyle tanınmış, el-Makâmât'ında cimrilere şiddetle hücum etmiştir. Harîrî, 6 Receb 516 (10 Eylül 1122) tarihinde Basra'da vefat etmiştir. Basra kadılığı yapan Ziyâülislâm Ubeydullah ile Necmeddin Abdullah adlarında iki oğlunun bulunduğu bilinmektedir (Kılıç, 1997: 191)”

Harîrî'nin en önemli eseri Makâmât'tır. Eserin ismi Arap edebiyatında sohbet yazısı, makale, hikâye anlamına gelen makame kelimesinin çoğuludur. 50 kısa hikâyenin bulunduğu eserdeki Makameler olayın geçtiği yerin adını almaktadır. (Halebiyye, Semerkandiyeye, Bağdadiyye, Mekkiye vb.) “O elli makameden oluşan bu eserine 495 (1011) yılında şu andaki tertipte 48. sırada bulunan el-Makame el- Harâmiyye'yi yazmakla başlamıştı. Bunu bir rivayete göre vezir Enûşirvân b. Hâlid'e sunmuş, onun pek beğenerek yeni makameler yazmasını istemesi üzerine eldeki eser vücût bulmuştu (Furat, 1996: 300).” “Fesahat ve belâgatın en parlak örneklerinden sayılan eser makame çıkırını açan Bedüzzaman el-Hemedanî'yi birçok bakımdan aşmış, Arap edebiyatının en yetkili şahsiyetleri, Harîrî'den önce ve sonra makâme türünde onun gibi bir sanatkâr gelmediğini söylemişlerdir. (Kılıç, 2003: 414)” Harîrî eserde özellikle Ebû Zeyd es-Serûcî'nin halk önünde yaptığı konuşmalarda belagatin bütün hünerlerini sergileyerek bu alandaki yekınlığını açıkça ortaya koymaktadır.

Vezirin kendisinden Bedüzzamân'ın eseri gibi bir eser yazmasını rica etmesiyle işe koyulan Harîrî, mukaddime bölümünde eseri hakkında değerlendirmeler de yapmıştır. Hâşim Velî'nin yapmış olduğu çeviriden hareketle bu değerlendirmeler şu şekilde özetlenebilir: Harîrî'ye göre elli makamenin her biri hoş ve şenlendirici olmakla birlikte ciddiyeti de vardır. Sözün gücüne, tatlılığına; beyân ve fesâhatin yüceliğine ve olgunluğuna; edebiyatın da ince ve görülmemiş yönlerine sahiptir. Bunun için eserini bir takım deliller ve güzel kinayelerle süslediğini belirten Harîrî, eserini kitaplarda geçen ve Araplar arasında şöhreti olan atasözleri, edebiyatla ilgili hoş söyleyişler, tevriyeli fetvalar, daha önce söylenmemiş risaleler, secîli ve süslü hutbeler, ağlatıcı öğütler, güldürücü ve eğlendirici makaleler ile güzelleştirmiştir. Bir makaleden diğerine geçişi sadece okuyucunun kalbini neşelendirmek amacıyla yaptığını söyleyen Harîrî kitapta yabancı sözlerden ancak iki tek beyit kullandığını ve bunlardan başka eserdeki bütün sözlerin kendisine ait olduğunu ifade etmektedir. Harîrî, dostlarının ve zekâ sahibi kişilerin eserini anlayışla karşılayacaklarını buna karşın eşyanın hakikatine vakıf olmayan cahillerin ise bile bile gerçeği kabullenmeyeceklerini ve hakikati örtmeye çalışan düşmanların da kibriden kurtulamayacağını düşünmektedir. Harîrî eserine nasıl bir eleştiri gelebileceğini ve bunun sebebine de değinmiştir. Harîrî'ye göre böyle bir kitap yazmaya gücü yetmeyen art niyetli insanlar “şeriat böyle bir esere razı gelmez” diyerek eseri kötümeye çalışacaklardır. Buna karşın eşyayı akla uygun bir şekilde gibi kabul eden ve halin gerçeğine

inanan kişiler ise bu kitabı cansızların ve hayvanların konuşturulması türünden bir hikâye gibi görecekle ve hakikati teslim edeceklerdir. Harîrî makamelerini okuyan hiçbir kimsenin bundan dolayı incinmediğini ve bunları okuyanların da reddedilmediğini söylemektedir. Amellerin kabul edilip edilmemesinin niyetlere bağlı olduğunu hatırlatan yazar eserde gafilleri uyarma niyetinde olduğunu ve bunun için de güzel ve kibar bir şekilde olayları anlatmakta herhangi bir mahzur olamayacağını düşünmektedir. Akla uygun olan bu hikâyelerdeki maksadı ahlaki düzeltmektir ve asla yalan sözler değildir. Böyle yazarlar eserlerinde doğru yolu davet eden kişiler gibidir.

Toplumun aksayan yönlerine eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşan eserde başkahraman Ebû Zeyd es-Serûcî'dir. Mükemmel bir hitabete sahip olan Ebû Zeyd es-Serûcî her defasında süslü sözlerle insanları büyülemeyi başarır ve kandırdığı kişilerin yardımıyla geçimini sağlar. Bazen yaptıklarıyla insanları öfkelenendirir bazen de gülümsetir. En büyük silahı olan söz söyleme yeteneği o kadar ileridir ki duruma göre irticalen şiir söyleyebilir ve konuşma yapabilir. Söze başlamak için en iyi zamanı sabırla bekler ve ne eksik ne de fazla bir kelime söyler. Konuşmasının sonunda insanlar kendilerini ona yardım etmeye zorunlu hisseder ve bazen para bazen de çeşitli hediyeler verirler.

Ebû Zeyd es-Serûcî sahip olduğu hayal gücü sayesinde türlü yalanlar söyleyip geçimini bu şekilde sağlamaktadır. Yeteneğinin farkında olarak bunu yalan ve hileyle de olsa kazanca dönüştürmenin yolunu bulmuştur. Yaptıklarından da pişman olmayan bir kişiliğe sahiptir.

Eserde Haris. b. Hemmam, Ebû Zeyd es-Serûcî'nin maceralarını anlatan kişidir. O, hangi şehre gitse karşısında bir topluluk önünde konuşma yapan ya da bir olayın merkezinde olan Ebû Zeyd es-Serûcî'yi görür. Her ne kadar ilk etapta onu tanıyaması da yaklaştıkça onu fark eder. Onun nasıl bir sahtekâr olduğunu bildiği için çoğu zaman onun ayıbını yüzüne vurur bazen de rencide olmaması için toplum önünde sahtekârlığını ortaya dökmeyi. Topluluk dağıldıktan sonra arkasından gider ve ondan hesap sorar. Ebû Zeyd es-Serûcî ise bu duruma bazen sinirlenir bazen de zekâ oyunları ile çeşitli mazeretler öne sürer ve kendine göre haklı sebepler sıralar. Her ne kadar hile ve düzenbazlığı kendine iş edinse de Ebû Zeyd es-Serûcî'ye karşı Haris b. Hemmam'ın bir sevgisi bulunmaktadır. Onun sohbetlerine katılmaktan ve onu dinlemekten keyif almaktadır. Ayrılacakları zaman da üzülmemektedir.

Ebû Zeyd es-Serûcî'nin duruma göre güzel sözü söyleyebilmesi amacına kolayca ulaşmasını sağlamaktadır. Halin gereğine uygun olarak konuşmakta ve söze başlamak için en doğru zamanı sabırla beklemektedir. Belâgate dair hararetle tartışmaların yapıldığı bir edebi mecliste herkes düşüncesini söyledikten sonra kendi konuşması için en uygun zamanı beklemesi, konuşmak için hemen atılmaması topluluktaki insanların psikolojisini gözettiği görülmektedir. Yine bir konuşma yaptığı sırada toplulukta bulunan birinin “adam sanki ne düşündüğümüzü biliyormuş gibi attığı söz zihnimizden geçene isabet etti (Selsevil, 2012: 47)” sözü onun ne kadar zeki bir insan olduğunu ve bir topluluktaki insanların gönlünden geçenleri anlamada ne kadar feraset sahibi olduğunu da göstermektedir.

Ebû Zeyd es-Serûcî'nin ikna yeteneği o kadar güçlüdür ki sözleriyle muhatabını adeta büyülemektedir. Beşinci makamede (Kûfiyye) türlü yalanlarla insanları kandırdıktan sonra

kendisine yapılan bir iyilik karşısında o kadar teşekkür eder ki yardımında bulunanlar yaptıkları iyiliğin az olduğunu bile düşünmeye başlarlar. Yine hararetle bir konuşmadan sonra toplulukta bıraktığı tesir ilginçtir: “İktidar ve sanatkârlığı bizi büyülemiş, ilminin derinliğini anlamakta bizi yorgun düşürmüştü. Vazgeçmemizi söyleyinceye kadar ona ihsanda bulduk. (Selsevil, 2012: 108).”

Dokuzuncu makamede (İskenderiyye) anlatılan hikâyede, Ebû Zeyd es-Serûcî'nin yaptığı sahtekârlığının ortaya çıkmasına rağmen İskenderiye Kadısı'nın sempatisini nasıl kazandığı anlatılmaktadır. Makamede, Haris bin Hemmam İskenderiye kadısıyla beraber bulunduğu sırada yanında çocuğu olan bir kadın şikâyetçi olduğu kocasını zorla kadıya getirir. Kadını dinleyen kadı daha sonra sözü kadının kocasına verir ve kendisini savunmasını aksi halde onu hapse atacağını söyler. Kadının kocası Ebû Zeyd es-Serûcî'den başkası değildir. Ebu Zeyd öyle süslü yalanlar söyler ki kadı bu sözler karşısında adeta büyülenir ve ona inanır. Ebu Zeyd'i haklı bulur ve muhtaçlara dağıtılacak olan paradan ikisine de vererek evlerine yollar. Haris bin Hemmam güzel sözler söyleyen bu adamın Ebû Zeyd es-Serûcî olduğunu anlar ve kadıya dönerek aramızdan biri bu adamın arkasından gitse de onun haline ve secîli güzel sözlerine dair haberler getirse diye teklif eder. Bunun üzerine Kadı bir kişiyi Ebû Zeyd es-Serûcî'nin arkasından gönderir. Adam Ebû Zeyd es-Serûcî'nin “İskenderiye kadısı olmasaydı Bağdat hapisanesini boylayacaktım” diye şiir okuduğunu işitir. Daha sonra bu durumu kadıya anlatınca Kadı güler ve vakarını kaybederek “Allah'ım edebiyat mensuplarını hapsedmeyi bana haram kıl” diye dua eder. Ebû Zeyd es-Serûcî'nin sahtekârlığı ortaya çıksa bile söylediği güzel sözler ile gösterdiği zekâ pırıltısı kadının çok hoşuna gitmiştir.

Makâmatta anlatılan bütün hikâyelerde Ebû Zeyd es-Serûcî'nin kurnazlıkları, insanları aldatması, yalanları, sahtekâllıkları, ikiyüzlülüğü ile beraber dili kullanmadaki mahareti, hitâbeti, üstün zekâsı, iletişim becerisi ve ikna yeteneği dikkati çekmekte Harîfî'de böyle bir karakter üzerinden sanatını gösterme fırsatı yakalamaktadır.

3. Hâşim Vefî'nin Kısımî Makâmât Tercümesi ve Değerlendirme

Edebî ürünlerin bir dilden başka bir dile çevirisinde karşılaşılan bazı sorunlar vardır. Bunların başında eserin özgünlüğünü ve edebî değerinin çeviriyle beraber azalması ve hatta kaybolması gelmektedir. Özellikle bir şiirin başka bir dile çevirisinde anlam muhafaza edilmesine rağmen şiirin sahip olduğu derûni ahenk ve estetik büyü ortadan kalkmaktadır. Bu anlamda ortaya çıkan çeviri de adeta yeni bir şiir olmaktadır. Bunda edebî tür olarak şiirin her dilin kendine has milli ürünü olmasına bağlanabilir. Edebî ürünler arasında yer alan sanatlı ve secîli eserlerin çevirisinde de durum farklı değildir. Çünkü bu tarz eserlerde anlatılan konunun ötesinde yazarın dili kullanma biçimi, o dile has kelime ve hüner oyunları metne ayrı bir ritim vermektedir. Zaman zaman duygu ve heyecanlara ivme kazandıran bu üslûp ve estetik kurgu anlama doğrudan etki etmekte ve eserin sanat gücünü daha artırmaktadır. Çeviri esnasında bu söyleyiş güzelliğinin ne kadarının muhafaza edileceği biraz da çevirmenin yeteneği ile ilgilidir.

Arap belâgâtının en önemli eserleri arasında yer alan Makâmât'ı çevirmek ise eserin sahip olduğu sanatsal üst dil seviyesi nedeniyle oldukça zordur. Makâmât'ın son çevirisini yapan Sevsevil bu zorluğa şu şekilde ifade etmektedir: “Bu gibi ağır eserler, fikir asudeliği içinde çalışacak mütehasşis bir heyetin kârıdır. Arap lisanındaki genişlik, gramerindeki çetinlik ile beraber, kitaptaki kelime sanatlarının en müşküllerine dair verilen muğlak misallerle, pek kapalı bırakılmış muammalar ve çeşitli ilimlerle alakadar bulunan bahisler göz önüne getirilirse, ödevimizin ehemmiyeti kendiliğinden ortaya çıkar (Selsevil, 2012: 70).”

Hâşim Velî'nin kısmî tercümesinde Makâmât'ın sanat değerini korumak için secîli bir anlatım yolunun seçildiği görülmektedir. Bunun için Arapça ve Farsça kelimelere oldukça fazla yer verilmiş bu da çevirinin dilini ağırlaştırmıştır. Hâşim Velî'nin tercümesi “Arapça ve Farsça kelime ve tamlamaların Türkçe kelimelere baskın olduğu, yer yer secîllerle süslenmiş, öğreticiliğin yanı sıra sanat endişesi de gözetilen orta nesir (Okuyucu ve dğr. 2012:17)” olarak değerlendirmek mümkündür. Çevirinin bazı bölümlerinde secîllerle güçlendirilmiş sanat gayesiyle oluşturulduğu belli olan uzun cümleler dikkat çekmektedir. Eserin başında yer alan münacat bölümünde Allah'a yapılan yakarışın samimî ve duygulu bir şekilde olması için klâsik nesir üslûbunun imkânları sonuna kadar kullanılmıştır:

“Yâ Rab! Bizlere ‘aţâyâ-yı kâmileyi *ihsânîni*za ve zünüb u ‘uyübümüzü setr ü *ğufrânîni*za bedel zât-ı ulûhiyyetiñize *senâ-ğvân* olduğumuz gibi bizlere *ta‘lîm-i beyân* ve *kulübümüzü* ilhâm-ı *tibyânîni*za muqâbil daği zât-ı *eğadiyyetiñize sitâyiş-ğvân* oluyoruz. (s.3)”

“Yâ Rab! Bizleri de onların *sîret-i seniyyelerine tebe‘iyyet* ve *fağr-i risâlete* ve aşğâbına *muğabbetle* nâ‘il-i *menfa‘at* et ki sen ‘azîmü’s-şân her şey’e *ğadır* ve du‘âları qabüle elyağ u *cedîrsin*. (s.5)”

Bazı cümlelerde dize sonlarında yer alan secînin gücünü artırmak için cümlelerin tamamına yayılan ses tekrarlarına yer verilmektedir:

“Kendimde ise *ğonmuş tabî‘at* ve şiddet-i feverânı kesb-i *sükûnet* eylemiş *fiğnat* ve noğşân-ı *rü‘yet t‘ab* u *meşakğat* ve ğam *ğaşâvet* (s.6-7)”

“Terāküm iden nice *humûm* u *ğumûm* bezl-i *dinâr* ile *târ-mâr* olur ve nice şa‘bü’l-*ğuşul* ve müte‘*azzirü’l-vuşul* olan umûr var ki direm ü *dinârdan* bezl-i keşîr sebebiyle mağlûbuğ *ğuşülüne* *ğarîn* ve mâ‘mülûğ *vuşülüne* *rehîn* olur. (s.17-18)”

Aynı anlam dairesine sahip kelimeler atıf vâvî ile birlikte kullanılmakta hatta bu şekilde oluşturulan kelime grupları bazı cümlelerin tamamına yayılmaktadır. Secî ile de güçlendirilen bu cümlelerde akıcı bir âhenk söz konusu olmaktadır:

“Nefsîğ hevâsını *ğahr* u *kam‘* eden *şebât* u *metânet* ve bizlerde olan ‘*ilm* ü ‘*irfânîğ kemmiyyet* ü *miğdârını idrāk* u *iz‘ân* edebilecek ‘*akl* u *fetanet* rûzî kııl. (s.4)”

Atıf vâvî ile birbirine bağlanan kelimelerin aralarında kafiyeli olmasına özen gösterilmiş bu da cümlelere belli bir ritim kazandırmıştır:

“*Hikâyet* ü *rivâyet* eylediğimiz şey’lerde bizleri *ğavâyet* ü *ğalâletden* *ğıfz* u *ğimâye* eyle (s.4)”

Metinde atıf vâvı ile birbirine bağlanan ve aralarında kafiyeli olan diğer kullanımlar şu şekildedir:

“zünüb u ‘uyüb (s.3), şebât u metânet (s.4), hikâyet ü rivâyet (s.4), ğavâyet ü dâlâlet (s.4), şâfî‘ vü müşfi‘ (s.5), haţ’iyyât u sehviyyât (s.6), uşerât u zellât (s.6), zihâb u iyâb (s.10), dil-süzân ve dîde-giryân (s.10), ħadem ü ħaşem (s.11), işâr u ihtiyâr (s.12), tâlib ü râġib (s.13), ihdâ vü i‘ tâ (s.14), hüviyyet ü mâhiyyet (s.16), üdebâ vü zurefânın (s.16), şıyt u şöhret (s.17), maĥbûb u merġûb (s.17), letâfet ü tarâvet (s.17), humûm u ġumûm (s.17), ‘ibâdât u tã‘ât (s.19), eĥibbâ vü eviddânızı (s.20), faĥr u ġurûr ve kibr ü sürûr (s.21), cibilliyyet ü tıynetin (s.22), ‘ubûr u mürûr (s.22), nâţıka-perdâz u bülend-âvâz (s.23)”

Bağlaç görevindeki “ve” ile çok sayıda kelime ve söz öbeği birbirine bağlanırken kelime sonlarının genellikle kafiyeli olmasına dikkat edilmiştir:

“ĥiddet-i lisân ve ziyâde hezeyân (s.3), ithâm ve sü‘-i kelâm ile düşünâm (s.4), onlar râh-ı ĥaĥkı irâ‘e ve dîn-i mübîni i‘lâ vü taĥviye eylediler (s.5), Bedi‘ü’z-zamân ve ‘allâme-i Hemedân (s.5), ĥâtib-i leyl ve câlib-i ricl (s.6), maĥâm-ı derd-nâk ve maĥall-i hevî-nâk (s.6), irâdesi ‘ayn-ı hikmet ve itâ‘ati maĥz-ı ġanîmet (s.5), teşmîr-i sâġ-ı himmet ve bezl-i muĥadderet (s.6), bir tãġım ayât ve meĥâsin-i kinâyât (s.7), fenn-i ġavva müte‘allıġ mu‘ammâ ve tevriyeli fetâvâ (s.7), ĥakk u ĥaĥıġat ve râh-ı şerî‘at (s.12), nîk-nâm ve vâşıl-ı merâm (s.13), taĥşîl-i şevâb ve nâ‘il-i na‘îm-i Vehhâb (s.13), elem-dîde ve sitem-resîde (s.13), bezl-i nuġûd ve ifâ-yı ‘uhûd (s.13), naġışlı çanaġ ve kâse tabaġ (s.13), imâret ve vilâyet (s.17), verâ‘ ve taġvâ (s.18), Te‘âla Ķadruhu ve Celle Şânuhu (s.18), dîdesi giryân ve ciġeri biryân (s.19), nâşîh-ı yâra ĥuşûmet ve emrine muĥâlefet (s.22), suġan-dân ve şiddet-i lisân (s.26)”

Bazı yerlerde Türkçe kelimeler üzerinden de secî yapılmıştır:

“şevket ü kuvveti münġarız *olmuş* ve fûrûġ-ı tâbânı *sönmüş* (s.5)”, “bu mâddenin bir uydurma *yalan* ve bir nev‘i *dolan* olduğunu bildimse de (s.27)”

Nidâ ile başlayan bazı ifadelerde, etkili ve vurgulu bir söylem için yine secîli ifadelere başvurulmuştur:

“Ey ĥaĥıġat-bîn olan zevât! (s.19)”, “Ey menba‘-ı iĥsân ve ey pişdâr-ı civân-merdân, (s.25)”, “Ey eshiyâ zeyndeki buĥalâ! Ey mâhiyyeti hüviyetine benzemeyen cühelâ! (s.26)”

Metinde geçen diğer secîli örnekleri şunlardan oluşmaktadır:

“edebiyâta müte‘allıġ leţâif ve fenn-i ġavva müte‘allıġ mu‘ammâ ve tevriyeli fetâvâ nazîri nâ-mesbûk risâleler, müseccâ‘ ve müzeyyen ĥutbeler ve ağladıcı mev‘izeler güldürücü ve eğlendirici maġâleler ile tarşî‘ u tezyîn eyledim. (s.7)”

“bunlardan ġayrı kâffesinin muĥteri‘i ve ceyyid ü reddîsinin mücidi ĥâţır-ı fâţır-ı ‘âcizleridir (s.7)”

mâ-dâm ki ‘amellerin maġbûliyyeti niyete vâ-beste ve ancak anın ile muâmelât-ı şer‘iyye mün‘âkıde (s.8)”

“bu bâbda mücib me‘ûnet bâ‘iş-i küdüret olan (s.9)”

“terk-i dār-u diyār itmeğe īsār ve meşāḳḳ-ı ğurbeti ihtiyār eyledim. (s.10)”

“çañtam boş olduğu bāhir ve para kīsemde fūls-i aḥmerden hīç bir şey’ olmadığı zāhir idi ki sedd-i raḥne-i ihtiyāc edecek nān-pāreye muhtāc idim (s.10)”

“gözümün erdiği yerde yüz şuyı dōkecek ve ‘arz-ı hācet edecek (s.10)”

“tā bir rāddeye kadar ki tolaşmamın nihāyeti ve zuhūr eden elṭāf-ı ilāhiyyenin bidāyeti (s.10)”

“o zat va‘zına bükāsı muḳārin bir taḳım mānend-i cevāhir müsecca‘ muḳaffa kelimāt u fīḳarāt ve ‘avāḳıb-ı umūrı zıkr ile dehşet-efzā evāmır-i ‘adīde ve nevāhī-i şedīde ediyordu. (s.10-11)”

“bu azgınlığında ne kadar ber-ḳarār ve zulmün mer‘isinde hoş-güvār olursun (s.11)”

“kāşki cādde-i şavāba revān ve dā‘-ı ma‘şiyetin müdavātına şitābān olaydın (s.12)”

“aḳrān u emşālın ile ülfet, mizāḥ ve laṭife ile ünsiyet etmek tilāvet-i Ḳur’andan daha lezzet-baḥşādır. (s.13)”

“tehevürāne bir hareket ve ğazabından pür-ḥiddet olup (s.15)”

“bir müddet şonra āteş-i ğazabı bir derece muntafı ve şiddet-i ğayzı sākin ve muḥtefi olup (s.15)”

“maṭlūbum ḳulūb-ı nāsı celb ve māl-ı firāvānı cezb etmektir (s.15)”

“ehl-i naḳāyişi rif‘atde ehl-i kemāli ḥāk-i mezelletde ser-nigūn etmezdi. (s.16)”

“geldiğim yerden yola revān ve bu ser-güzeşt-i ḥayret-efzādan nihāyet derece ḥayrān oldum. (s.16)”

“nice esrāyī altun bedel-i naḳdī olarak taḥliş-i giribān ve sūrūr-ı tām ile şādān ider. (s.18)”

“ḳaşvet-i ḳalb marāzını izālede ziyāret-i ḳubūr ile müdāvāt ḥaḳḳında vārid olan ḥaber-i me‘şūr ile ‘amel etmeği iltizām eyledim.

“vaḳtā ki maḥall-i emvāt ve mecmu‘-ı ‘aḳām u ruḳāt olan ḳabristāna geldim (s.18)”

“‘āḳıbet-i ḥālimi mülāḥaza ve aḳrabā vü ta‘alluḳātımdan güzerān idenleri murāḳabe ediyordum. (s.18-19)”

“bu meyyitin ḳabrine toprak boşaltmak sizi endīşe-nāk ḳılmıyor. (s.19)”

“āteş-i firḳat ile sūzān olan bī-çāregāndan rū-gerdān (s.20)”

“bir zatın terceme-i ḥālını ve evşāf-ı memdūḥasını beyāndan ve bilāḥare düşkün, ğarīb bir ḥāle gelerek vuḳū‘-ı vefātını i‘lāndan (s.25)”

“her birerleri meyyitin techīz ü tekfinine vāfi ve herifin idāresine kāfi (s.26)”

“ba‘d bī-pervā yola revān olup eskiden naşıl ki şitābān oluyordu öylece ḳoşdı gitdi. (s.27)”

Sonuç

Sahip olduğu sanat değeri ile Arap belâgatında önemli bir yere sahip olan Makâmât'ın Hâşim Velî tarafından yapılan kısmî çevirisinde Makâmât'ın sanat değerini korumak için secîli bir anlatım yolunun seçildiği görülmektedir. Bunun için Arapça ve Farsça kelimelere oldukça fazla yer verilmiş bu da çevirinin dilini ağırlaştırmıştır. Bazı cümlelerde dize sonlarında yer alan secînin gücünü artırmak için cümlenin tamamına yayılan ses tekrarlarına yer verilmektedir. Aynı anlam dairesine sahip kelimeler atıf vâvı ile birlikte kullanılmakta hatta bu şekilde oluşturulan kelime grupları bazı cümlelerin tamamına yayılmaktadır. Secî ile de güçlendirilen bu cümlelerde akıcı bir âhenk söz konusu olmaktadır. Atıf vâvı ile birbirine bağlanan kelimelerin aralarında kafiyeli olmasına özen gösterilmiş bu da cümlelere belli bir ritim kazandırmıştır. Bağlaç görevindeki “ve” ile çok sayıda kelime ve söz öbeği birbirine bağlanırken kelime sonlarının genellikle kafiyeli olmasına dikkat edilmiştir. Bazı yerlerde Türkçe kelimeler üzerinden de secî yapılmaya çalışılmış, nidâ ile başlayan bazı ifadelerde, etkili ve vurgulu bir söylem için yine secîli ifadelerle başvurulmuştur.

Arap diline ait incelikleri işleyen ve belâgat unsurlarıyla süslenmiş Makâmât'ın böyle bir klâsik nesir üslûbuyla tercüme edilmeye çalışılması eserin sanat gücünü bir nebze olsun gösterebilme gayesini taşımakla birlikte tercüme yapan Hâşim Velî'nin de bu alandaki yetkinliğini ortaya koymaktadır. Biraz da hüner gösterme amacıyla yapılan böyle bir çevirinin daha başlangıç aşamasında kalması ise yapılmaya çalışılan işin ne kadar zor ve zahmetli olduğunu göstermektedir.

Metin

Maḳāmāt-ı Ḥarīrī Tercümesi

Şārihi:
Mütercimi:

Romā Sefāret-i Seniyyesi İmāmı

Hāşim Velī

Bekr Efendi – Ḳaragöz Maṭba‘ası

1326

[1]

İfade-i Maḥşūşa

Beyne'l-üdebā şöhreti şāyī' olan Maḳāmāt-ı Ḥarīrī üslūb-ı belāgat ve feşāḥat üzere tertīb edilen kitābların eḡ a' lāsından olduđı ma' lūmdur. Tarz-ı taḥrīrinde siḥr-i helāl denilmege şāyān olup lisān-ı 'Arabın künh u 'uzūbetine ve mezāyā vü ğavāmızına vākıf olmak 'ale'l-huşūş cemī' ḥalāvet ve kāffe'-i belāgat u fesāḥati ḥāvī olan Ḳurān-ı mu' ciz-beyānın nice nikāt-ı latife ve ma' ānī-i daḳīqasına muṭṭali' olmak arzū eden zevāt-ı kirāma, Maḳāmāt-ı Ḥarīrī'yi 'amīk bir tefekkürle muṭāla'a vü müzākere etmenin lüzūm u ehemmiyyeti der-kārdır.

Dāi'leri vaḳtiyle bir çok ezkiyā-yı tullāb ile ḥālā ders vekīli bulunan üstāz-ı muḥterem Ḥālīş Efendi [2] Ḥazretlerinden kitāb-ı mezḳūrı ođumuş ve müşārū'n-ileyhin emr ü işāretleri mūcibiyle muḳaddeme-i kitābı ve ba'z-ı maḳāmātı Türkçeye tercüme ederek ba'de'l-muḳābele ḥıfz etmiş idim.

Tercümede ba'zı cümleler devr-i sābık müstebidlerinin ma'āyibini taşvīrde pek tevāfuḳ etdiđi cihetle ṭab' u neşri o devrede müsā'ade edilmeyeceđi bedīhī ve bir vaḳt-i mes'ūduḡ ḥulūlini beklemek zārūrī idi. Şimdi o vaḳt-i merhūn-şeref ḥulūl etmekle ṭab' u neşr edilmiş ve uşūl-i tercemeye heves-kārāne hediye olunmuştur.

Romā Sefāret-i Seniyyesi İmāmı

Hāşim Velī

[3]

Dibācenin Tercümesi**Bismillāhırrāhmānırrāhım**

Yā Rab! Bizlere ‘aṭāyā-yı kāmileyi ihsānınıza ve zūnūb u ‘uyūbımızı setr ü ğufrānınıza bedel zāt-ı ulūhiyyetiñize şenā-ḥ^vān olduğumuz gibi bizlere ta‘līm-i beyān ve ḳulūbımıza ilhām-ı tıbyānınıza muḳābil daḫi zāt-ı eḫadiyyetiñize sitāyiş-ḥ^vān oluyoruz.

Yā Rab! Bizden ḫasbe’l-beşeriyye şudūr edecek olan ḫiddet-i lisān ve ziyāde hezeyāndan saña ilticā etdiğimiz gibi rekāket-i zebān ve ‘aczi kelām sebebiyle rezīl ü rüsvāy olmaḫdan daḫi saña ilticā eyleriz. Yā Rab! Bizleri nik-nām eyle. Sitāyişde ğulūvv ü ifrāt derecesine vāşıl olan medhiyenin medḫ ü sitāyişleri ve mesāhele kūnān olan zevātiñ da bizden şudūr edecek zelleye nazar-ı müsāmaḫaları sebebiyle dūçār-ı fitne olmaḫdan men‘ u muḫāfaza buyurmañı senden istediğimiz gibi herkesin ‘aybını cüst ü cū, eşḫāşın nāmusumuzu hetkinden, tāġiniñ ta‘n u teşyī‘ine hedef olmaḫdan ḫimāye olmaḫlığımızı daḫi senden ṭaleb ediyoruz. [4]

Maḫāl-i ḫaṭyi ‘āta ḫaṭve-ġüzār olmaḫdan saña sığındığımız gibi şehevāt-ı hayvāniyye ve lezzāt-ı behīmiyyetimizin bizleri mevāzi‘-ı şübehāte sevḳ eylesinden daḫi saña ilticā eyleriz.

Ey Vāhibü’l-‘aṭāyā! Senden rüşd ü şalāha bāiş-i muvaffaḳıyyet isteriz. Dāimā ḫaḳ ve ḫaḳıḳatden ayrılmayan cenān-ı şıdḳ ve şavāb ile mütezeyyin lisān-ı rast-ġuluk ile teḳviyet olunan kelām-ı zeyġ ü ḫalālden dāfi‘ olduġı ḫāle vicdān-ı şavābı müyesser ḳılmaḫlığını ārzü eyleriz.

Nefsini hevāsını ḳahr u kam‘ eden şebāt u metānet ve bizlerde olan ‘ilm ü ‘irfānıñ kemmiyyet ü miḳdārını idrāk u iz‘ān edebilecek ‘akl u feṭānet rüzī ḳıl. Yā Rabbi! Hidāyet-i rabbāniyye ile bizleri ‘ulūm-ı ma‘ārifiniñ iktisābına sevḳ edip sü‘edā’ zümresine işāl eyle. Her umūrda i‘āne-i ilāhiyyeñ ile mu‘ayyen ol.

ḫikāyet ü rivāyet eylediğimiz şey’lerde bizleri ġavāyet ü ḫalāletden ḫıfz u ḫimāye eyle ve laṭife-ġulūḳda sefeh u cehlden şarf u men‘ et ki oraḳ gibi lisānımızniñ biçdiġi nesnelere ya‘nı hezeyānlardan emniyyetde ve şüret-i ḫaḳda bāṭılları irā’e eylemek ġāilesinden āzāde olalım da işm ü ġünāh maḫallerine vürūd ile maḫall-i nedāmetde vākıf olmayalım. Bizler zūlm ü cināyet ile ithām ve sū’-i kelām ile dūşnām olunup da bundan ṭolayı ḫaṭa’ıyyātımızı setr için vāhī ‘özürler ityānına muḫṭarr olmayalım. Yā Rab! Şu temenniyātımızı is‘āf ve bu maṭlūbātımıza nā’il ü zafer-yāb eyle ve bizi re’fet u zıll-ı kāmilenden dūr eyleme. [5]

Yā Rab! Bizi efvāh-ı nāsa dūşürme. İlahi! Saña dest-i tazarru‘ı ġüşāde ve zūll ü meskenetimizi iḳrār u i‘tirāf eyledik. ‘Aṭāyā-yı firāvān ve bütūn maḫlūḳāta ‘āmm u şāmil olan in‘ām u ihsānıñı şoñ derece bir ihtiyāç ve emel ü recā sermāyesi ile inzāl ü ‘inābet buyurmañı isteriz. İlahi! ḫabibiñ seyyidü’l-beşer ve rüz-ı maḫşerde şāfi‘ vü müşfi‘ olan faḫr-i ‘ālem şallāllāhu ‘aleyhi ve sellem ḫazretleriyle tevessül ederiz ki o zāt-ı muḫterem ile enbiyāyı ḫatm edip aḫiretde maḳāmını a‘lā-yı ‘illiyiñ ve onu furḳān-ı mübiniñde sitāyiş ile

yād eylediñ. Sen ise kâ'iliniñ ziyāde şādıklarındansın. Buyurduñ ki * *وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ*

İlahî! Oña ve onun aşhâbına şalât eyle ki onlar rāh-ı hâkķı irā'e ve dīn-i mübīni i'lā vü taķviye eylediler. Yārab! Bizleri de onların sīret-i seniyyelerine tebe'ıyyet ve faħr-i risālete ve aşhâbına muħabbetle nā'il-i menfa'at et ki sen 'azīmü's-şān her şey'e ķadīr ve du'aları ķabūle elyaķ u cedīrsin.

Şalāt u selāmı ba'de'l-edā müntesibīn-i edebiñ şevket ü kuvveti münķarız olmuş ve fūrūğ-ı tābānı sönmüş olan şu 'aşırda bir meclis-i edebīde Bedī'ü'z-zamān ve 'allāme-i Hemedān rahmetu'l-lāhi 'aleyhiñ fi'liyyātını Ebi'l-fetħ el-İskenderī-nām zāta ve rivāyātını da 'İsā bin Hişām ile be-nām olan şahşına 'azv u nisbet ederek iħtirā'-kerdesi olan Maķāmātıñ zikr ü senāsı cereyān eyledi. Bunun üzerine irādesi 'ayn-ı hikmet ve itā'ati maħz-ı ğanīmet [6] olan Vezīr Mes'ud Hāzretleri 'acizlerinin daħi Bedī'ü'z-zamānıñ eşerine iķtifā ederek bir takım maķāmāt inşā etmeķliđimi emr ü fermān etdi. Her ne ķadar ħar-ı lengiñ tekāpūsı esb-i rahvāna idrāki nā-ķābil ise de bu bābda bir kaç ebyātı tanzīm ve çend kelimāti taħrīr ü te'līfe cūr'et eden kimse hāķķında söyleneğelen kelām-ı meşhūru der-ħātır etdim. Şol maķām-ı te'līfdeki fehm ü idrāk taħayyürde ve vehmiñ 'aķla ğalebesi ifrāt derecede olur ve mü'ellifin miķdār-ı 'aķlı tecrübe olunur ve kişiniñ kıymet-i fażīleti teẓāhür eder.

O maķām-ı te'līfde bulunan kimse hāķib-i leyl ve cālib-i ricl ve ħayl-i ħarb-ı meşellerine mā-şadaķ olur!!!. Bināen-'aleyh böyle bir maķām-ı derd-nāķ ve maħall-i hevl-nāķdan 'afvımı istirhām ederek dedim ki çok söyleyen ħaķ'ıyyāt u sehviyyātdan pek az selāmet bulur ve çok söyleyerek zelleye dū-çār olan kimseniñ pek nādirdir ki uşerāt u zellātı 'afv u şafħ ile mu'āmele olunur. Vaķtā ki vezīr şu su'āl u ricāmı is'āf etmeyüp tekellūf-i vāķi'inde ısrār eyledi. Efendisine bir bende-i muķ'ıñ lebbeyk-zen-i icābet olduğı gibi ben daħi onun da'vetine icābet edip emrine itā'ati uğrunda teşmīr-i sāk-ı himmet ve bezl-i muķadderet eyledim ve elli maķāmeden 'ibāret olan şu kitāb-ı edeb-nişābı bi-'avni-ħudā yazdım. Kendimde ise ũonmuş tabi'at ve şiddet-i feverānı kesb-i sūkūnet eylemiş fiṭnat ve noķşān-ı rü'yet t'ab u meşāķķat [7] ve ğam ķaşāvet gibi bir bār-ı girānı müteħammil olmaķla berāber elli maķāme ketb ü inşā eyledim ki her birerleri laṭife vü ciddiyāta ve lafzın metānet u 'uzūbetine ve beyān u feşāħatiñ a'lā vü ekmeline ve edebiyātıñ zārīf ü nā-didesine muħtevi vü müştemildir. Ma' māfih kelimāt-ı mezbūreyi kendisinde olan bir tākım ayāt ve meħāsin-i kināyāt ile tezyīn ü tevşih eyledim. Ve maķālemde olan kelāmı beyne'l-'arab şöhret-şi'ār olan đurūb u emşālī ve edebiyāta müte'alliķ leṭāif ve fenn-i ğavva müte'alliķ mu'ammā ve tevriyeli fetāvā nazīri nā-mesbūk risāleler, müseccā' ve müzeyyen ħuṭbeler ve ağladıcı mev'izeler ğüldürücü ve eğlendirici maķāleler ile tarşī' u tezyīn eyledim.

Bir maķāleden diğer maķāleye intikālīm ancak ķārī'niñ ķulūbını tenşih maķşadına ve tālībiniñ tekeşşürü sebebine mebnīdir ve bu kitābımda icnebī sözlerden ancak iki tek beyt vaz' eyledim ki maķāle-i Ĥulvāniyye'nin esāsını o iki beyt üzerine ittiħāz eyledim ve diğer iki beyt daha vaz' eyledim ki maķāle-i Kereciyye'nin hātimesinde anları tazmīn eyledim.

* Enbiyā/107: (Resūlüm!) Biz seni ālemlere ancak rahmet olarak gönderdik.

Bunlardan gayrı kâffesiniñ muhterî'î ve ceyyid ü reddîsiniñ mücidi hâtır-ı fâtır-ı 'âcizleridir ma' ahazâ 'âcizleri i' tirâf eder ki Bedî' ü'z-zamân yarış meydânında sebkat edip vâsıl-ı aqşâ vü rāyet-keşân-ı 'ilm ü ma' ârifdir. Şu kâ'iliñ mükâfâtı Te'âla ve teqâdese olsun diyor ki: Eđer kımrınıñ ağlamasından muqâddem Sa'dî nām ma' şūqānıñ ħarāret-i 'aşkıñdan içün eşk-rîz-i te'essür olaydım, dūçār olduğum nār-ı [8] ħasretten tōlayı nefsim'e şifā bahş edecek idim. Ne çāre ki kımrınıñ sāmia' -nūvāz ötüşü benim giryānıma sebebiyyet verdi. Bu sebebden dedim ki bu bābda beni taqâddüm etdiđiñ için fazilet seniñdir.

Te'âla vü taqâdese ħazretlerinden ricā ederim ki irād iylediğim şū hezeyān-güne kelāmımda cür'et-yāb olduğum bu işde bilmeyerek nefsin'i helāk iden ve kendi eliyle kendini cerīhadār eden kimseler gibi olmayayım. Zirā bu maqūle eşħāşıñ dünyada çalışdıqları berhevā olup 'amelleri ħāb u ħüsrānda qalan kesāna ilħāk oldular.

Bunlar ise o bātıl 'amellerini güzel yapığı diyerek zann u gümān ederler. Şunuñla berāber ahibbānıñ irād olunacağ su'ālî def' edeceklerine ve kendisini ħabāvetimsi gösteren şāhib-zekānıñ daĥi 'âcizleriniñ zellātından göz yumacağlarını bilir idiysem de faqat eşyānıñ nîk ü bedini temyîze muqtedir olmayan cāhilleriñ 'ale'l-'amyā i' tirāzlarından ve bilerek ħaqqı ketm ü setre çalışan dūşmānlarıñ mükāberesinden kırtulamayacağım der-kārdır.

Bunlarıñ şū ta'nına sebep de dā'ilerinde şū kitābı te'lîfe iktidār göremediklerinden böyle kitāba şerî'at rüy-ı rızā göstermez diyerek teşhîre ve i'lāna kıoyulurlar . Faqat eşyāyı 'ayn-ı ma' kıl ile tenkıd idenler ve ħaqqıkat-i ħāle imān nazar edenler şübhe yok ki şū maqāmātımı müfid olan kitāblar şırasında ta'dād edip cemādāt u ħayvānātıñ lisānından yapılmış ħikāyeler gibidir diyerek teslīm-i ħaqqıkat iderler. [9] ħalbūki ħiç bir kimse o gibi hikāyātı istimā'dan rü-gerdān olmadı ve ħiç bir zamānda bu kışşa-h'vānlarıñ rivāyetleri redd olunmadı. Bundan başqa mā-dām ki 'amelleriñ maqbūliyyeti niyete vā-beste ve ancağ anıñ ile muāmelāt-ı şer'iyye mün'aqidedir, maqşad yaldızlı yalan söylemek olmayıp mücerred ħāfilleri ikāz için melih ü zarîf olan eşyāyı inşā etmekte ne maĥzūr olabilir? ħalbūki bu maqūle ħikāyāt müstemlehedem münşî'iñ maqşadı tehzib-i aĥlāk olup neşr-i ekāzib değildir. Böylesi münşîiler şū inşāsında ħalkı tarîk-i ħaqqā da'vet eden ma'lumlar ve rāh-ı sedādı gösterenler gibidirler. "Aşkı yüklendiğimden tōlayı lehime yā 'aleyhime olmayarak taĥlîş-i giribān eder isem ħoşnūd u rāzı olurum" me'ālindeki şāirin beyti ħasbihālimdir. Ya'ni beni şū te'lifimden için medĥ ü zemm etmezler ise rāzıyım.

Şū maqşūdumuñ ħuşūlünü de ħaqq te'âla ħazretlerine isnād ediyorum. Bu bābda mücib me'ūnet bā' iş-i küdürer olan eşyādan 'avn-i bārî ile ħıfz olunurum. Benim şalāĥıma sebep olan şey'e irşād itmesini Bārî te'âladan isterim. Hevl-nāk olan umūrda ancađ aña ilticā olunur. Ve ancađ 'avn u 'ināyet ancađ Te'âla ħazretlerinden ricā olunur. Her işde muvaffaqiyyet ancađ Te'âla vü teqâdese iledir. Melce' ü penāhim ancađ odur. Aña tevekkül idüp bāb-ı 'ubūdiyyette kıuşūrumuñ 'afvını ancađ andan istirĥām eylerim. Kāffe-i umūrda andan yardım taleb olunur. ħaqq celle ve 'alā ise güzel mu'indir. [10]

Birinci Makāme

Ĥariş bin Hümmām der ki: Vaqta ki faqr u zarūret beni aqrān u emsālimden dūr etmeđe mecbūr idüp terk-i dār u diyār itmeđe işār ve meşākk-ı ħurbeti ihtiyār eyledim.

Havâdiş-i eyyâm beni Yemen’de Şan’ â nâm beldeye ilkâ eyledi. Çantam boş olduğu bâhir ve para kîsemde fûls-i aħmerden hîç bir şey’ olmadığı zâhir idi ki sedd-i rahne-i ihtiyâc edecek nân-pâreye muhtâc idim ve tağarcıgımda da bir loğma kadar et yok idi. Şu hâl-i müflisâne ile şehri mezkûra dâhil oldum. Başladım şaşkın gibi şehrin piyar ve çeşmelerini tolaşıyordum. Zihâb u iyâbımda ve gözümün erdiği yerde yüz şuyu dökcek ve ‘arz-ı hâcet edecek bir kerîm yâhûd ru’ yet-i insânın hüzn ü kederini izâle eder bir edîb-i lebib arıyordum. Tâ bir râddeye kadar ki tolaşmamın nihâyeti ve zühür eden eltâf-ı ilâhiyenin bidâyeti beni bir vâsi’ maħbese işâl u hidâyet eyledi. O meclise ahâlî şol derece toplanmış idi ki cem’iyyet-i mezkûrede ba’zıları hâzîn hâzîn ağlıyor ve gözyaşı döküyor idi. Bunlar, böyle dil-süzân ve dîde-giryân eden şey’ ne olduğuna kesb-i ittilâc etmek üzere o orman gibi ğalabalık derûnuna girdim. Bir de halkanın ortasında nahîfü’l-vücûd ve kendisinde eşer-i seyâhat rû-nümâ vâ’iz bir zât gördüm.

O zat va’zına bükâsı muķârın bir takım mânend-i cevâhir müsecca’ [11] muķaffa kelimât u fıķarât ve ‘avâķıb-ı umûri zıkr ile dehşet-efzâ evâmîr-i ‘adîde ve nevâhî-i şedîde ediyordu.

Vâ’iz Efendiyi muhtelif gürühdan ahâlî kumrî ağı ve yemiş kabı ihâta eder gibi etrâfını almışlar. Ben daħi efendinin fâ’ideli va’zından iķtibâs etmek, inci gibi ba’zı elfâzını devşirmek için yavaş yavaş yakınına şokuldum. Bir de gördüm ki Vâ’iz Efendi maħal-i taharrüd olunan kürsisinde ifhâm ve tefhîm huşuşunda etrâfa sür’atle döner ve bedâheten bir takım müsecca’ sözler söyler olduğu hâlde diyordu ki “Ey isrâfında mübâlâtsiz olan! Ey kibr elbisesini yerlere sürükleyen! Ey vâdî-i cehâletde püyân olan! Ey mâlâya’ nîsine inhimâk eden azğın insân! Bu azğınlığında ne kadar ber-ķarâr ve zulmün mer’isinde hoş-güvâr olursun ve nerede bu gibi’azametın nihâyet bulacak ve ne zamâna dek bu lehv ü lu’biyyâtından vazgeçmeyeceksin. Sen ki günâhın ile bütün vücûduña mâlik olan Te’âla vü taķaddese meydân okuyorsun. Ve sîret-i seyyi’er ile ‘âlemü’s-sırr vel-ħafâyâ olan celle ve ‘alâya cür’et-yâb oluyorsun. Sen ki aķrabâ-yı ta’alluķâtından tesettür ediyorsun. Ĥâfız celle zıkrununun göreceği yerdesin. Ĥadem ü Ĥaşeminden gizlenir ve şakınırsın. Ĥâlbuki Ĥaķķ celle ve ‘alâya hîç bir Ĥâlet Ĥafî değildir. Zann ider misin ki ğanî ve şervetin dâr-ı dünyâdan dâr-ı ‘uķbâya vaķt-i irtihâlinde menfa’at verir; yâhûd a’ mâl-i seyyi’er sebebiyle helâķın [12] muķarrer olduğu vaķt mâlın seni o mehâlikden Ĥalâş eder. Heyhât hîç bir şey’ fâi’de vermez. Yâhûd ümîd eder misin ki şırât üzre ayağın kaydığı vaķt pişmanlığın fâi’de verir yâhûd maħşere toplandığın vaķt ‘aşîret ü efrâdın merħamet eder. Ne bâtil fikir ne beyhûde emel! Kâşķi câdde-i şavâba revân ve dâ’-ı ma’şiyetin müdavâtına şitâbân olaydın ve bu azğınlığın şiddetini kesr edip en büyük düşmanın olan nefsinin irtikâb-ı menâhîden zecr ü men’ ederek saâ’et dârına vuşlat-yâb olurduñ.

Bilmiş ol ki irtikâb etdiğin ma’şiyet ile mücâzâtını görmek meyânında Ĥadd-i fâşıl ölümdür. Vaķt-i mev’ûduñ olan mevtin için şâyân-ı maħmidet bir ‘amel-i şâlih ihzâr eyledin mi! Vücûduña âşâr-ı şeyhûhet nümâyân oldu a’ mâl-i şâlihâtı ‘adem-i ityânından tolayı ne günâ ma’zeret beyân edeceksin? Ve o berzâh ‘âleminde yatacak meķanın laħd-ı ķabrdır. Orada münkerine cevâbın nedir? Rücû’uñ Allâh u Te’âlayadır mu’înin kimdir? Ey ğâfil seni nevâ’ib-i dehr defa’atle nevm-i ğafletten çekdi, sen ise çekindiñ. Senin için ‘ibrete şâyân

esbāb u devā'ı mūncelī oldı, sen ise gözünü yumduñ. Saña hakk u haqıķat ve rāh-ı şeri'at hüveydā oldı, sen ise şübhe ve gümāna mūnhemik olduñ. Uşūl u fūrū'undan dār-ı āhirete irtilhal edenler saña da cām-ı mevte nūş edeceğini bedāheten tenbīh eylediler.

Sen ise müsāmaħa ile evķāt-güzār oldun. Şadaķa ve zekātını [13] ifā ve nāsa hüsn-i muamele iderek nīk-nām ve vāşıl-ı merām olmak habbezā imkānda iken hilāfgīrlık eyledin dirhem ve dinārı der-ceb etmeyi 'ulūm-ı diniyyeden bir mes'ele zabt eylemek üzerine işār u ihtiyār ediyorsun. 'Ālī binalar ve zarīf köşkler yapmayı ĥayrāt işlemek üzerine terciħ ediyorsun. Rāh-ı kitāb u sūneti irā'e iden bir mürşid-i kāmilden i' rāz iderek yalnız menāfi' -i dūnyeviyyeñi te'mīn idecek maħale gidiyorsun.

Beğendiğini elbiseyi seve seve giymek 'uryān u mesākini iksā ile taşşil-i şevāb ve nā'il-i nā'im-i Vehhāb olmağdan nezdinde maķbūl ve mergūbdur, 'atāyā-yı nefiseye muħabbetini, şalavāt-ı mefrūzayı ikāmeden dahā ziyāde kalbinde cāy-gīrdir. Tezevvüc ĥuşuşunda ĥadden efzūn şadāķa ve mihr vermek elem-dīde ve sitem-resīde fuķarā ve mazlūmīne pey-der-pey bezl-i nuķūd ve ifā-yı 'uhūd eylemekden daha müreccaħ ve muħtārdır.

Naķışlı çanak ve kāse tabaķ maķūlesi şeyler ārzū-yı nefsāniyyeñe 'ulūm-ı diniyyeden bāħis mūte'addid kitāblardan ķāt-ender-ķāt maķbūldür. Aķrān u emşālini ile ülfet, mizāħ ve laṭife ile ünsiyyet etmek tilāvet-i Qur'andan daha lezzet-baħşādır. Ğayra emr bi'l-ma'rūf ediyor kendiñ ise ĥudūd-ı ilāhiyyeyi hetk ü tecāvüzde devām ediyorsun! İrtikāb-ı menāhiden nāsı zecr ü men' ediyorsun! Kendiñ ise aşlā çekinmiyorsun! Ğalkı münkerātdan tenfir ü teb'id edip sonra zulmün envā'ını işliyorsun! Nāşın seni levm ü tevbihinden [14] ĥavf u hirās ediyorsun! Müntakim-i haķiki Teā'lā vü teķaddes ĥazretleri kendisinden korķulmağa cedir ü lāyıkdır.

Aħaşş-ı āmāli ve meyl-i küllisi ĥitām-ı dūnyāyı devşirmeğe tālib ü rāğib olan kimse helāk u ĥüsrānda kalır. Zirā farṭ-ı muħabbeti ve 'aql u fikri bu sevdā-yı dūnyādan ifāķat bulmuyor. Bu ĥarişler haķıķat-ı dūnyāya gereği gibi vāķif olsa idiler şey'-i ķalil ile evķāt-güzār ve çeşm-i ĥırşı sūy-ı ķanā' ate nigerān olurdu.

Ba'dehu Şeyħ Efendi'niñ va'zı ĥitāma resīde olup o güzelim kelimātını ķat' u buzāķını belğ, kırbasını bāzūsuna bend iderek 'aşasını ķoltuğuna aldı. Cemā'at Şeyħ Efendi'niñ bu ĥareketini ve kıyām u zihāba ĥāzırladığını görünce herkes ellerini ceybine şoķup 'atıyyelerinden miķdār-ı kāfi ihdā vü i'tā edip "Efendi bu meblağı ĥavāyic-i zarūriyyeñe şarf yāħud refiklerine tefriķ ü taķsim eyle" diyerek herkes aşār-ı ĥoşnūd-i ibrāz eylediler.

Şeyħ Efendi cemā'atın 'atāyasını maħcūbāne ķabūl ile anlara şenā-ħvān olduğu ĥalde meskenine rücū' eyledi. Kendisini teşyi'e koyulanlara vedālaşır tābi' olanları ber taķrīb yanından şavardı, tā ki gittiği zuķaķı belli olmasın ve varacağı meskeni daħi meķhūl olsun.

Ğariş ibn-i Hemmām der ki: Ķaraltımı Efendi-i mūmā-ileyhden şaķlayarak beni görmeyeceği yoldan peşine düşdüm. Tā ki Efendi [15] mūmā-ileyh gide gide ĥarābe-zārda bir mağāraya vardı. Anşızın mağāraya giriverdi. Ben daħi Şeyħ papuķlarını çıkarıp ayaklarını

yıkayacak kadar bir zamān mühlet verdim. Şonra bilā-istizān maġāraya taldım. Yerde Vā' iz Efendiyi bir ġulām-ı perī-peyker ile rū-be-rū bir sofrada otururken buldum. Sofrada ħālis nān-ı 'aziz ve kızu kebābı karşılarında şarāb küpü müheyyā idi. İ'tidāl-i demimi muġāfaza edemeyerek dedim ki "Be herif söylediġin va'z u naşihat o, yapıġın iş bu mu?" Vā' iz mānend-i zehr-i mār bu kelimāt-ı telġ-bārı istimā' edince tehevvrāne bir ġareket ve ġazabından pür-ġiddet olup muttaşıl gözlerini belerdip bakıyordu. Ğorġdum ki üzerime hücum ve beni ġurd u ġaş ider. Bir müddet şonra āteş-i ġazabı bir derece muntafı ve şiddet-i ġayzı sakin ve muġtefi olup dedi ki: Nāsa kendimi ziyi-i şuleġāde ibraz eyledim ki maġlūbum ġulūb-ı nāsı celb ve māl-ı firāvānı cezb etmektir. Bināberin dirhem dinārdan az çok ġopardacıġımı sezdiġim anda mānend-i şayyād oraya ġancamı ilişdirdim. Tūṡi-i tab'im ile şeker-ġüftār-ı va'zımı olta maġāmında isti'māle i'tiyād-ı ricāl u nisānı ġulūbını ıştıyād ederim ki tayyib nefesle baġa 'atāyā i'tāsına h'āhişger olurlar. Ği çāre nevā'ib-i dehr beni muṡtarib kıldı tā ki hüsn-i tedbirim sāyesinde mānend-i şirān ricāl u merdümānı yanına şokuldum.

Bu hüner bende iken dehrin beni ġalden ġale taşarrufi iġāfe [16] yüreġimi lerze-nāk etmez. Ma' māfih ġırş u tama' nāmusumu hetk ve 'ırzuma şeyn verecek şey'e idġāl etmedi. Āh eġer dehr-i pür-ġahr ser-i mū inşāf edeydi ehl-i naġāyişi rif'atde ehl-i kemāli ġāk-i mezelletde ser-niġün etmezdi. Şonra vā' iz olacaġ yādıġār dedi ki "Buyur yaġlaş bizimle hem-bezm-i şoġbet ol yok eġer imtinā' eder iseñ def' ol git! Bizim aġvālimizi istediġin yerde söyle..." Faġat herifin tamām māhiyyeti anlaşılmadıġından yanındaki civāna 'atf-ı nazar edip dedim ki: Teveccüh eden melce' ü penāhın olan zāt-ı ecell ü 'alāya yemīn ederim ki elbetde bu herifin hüviyyet ü māhiyyetini baġa bildir. Civān dedi ki "Yā hū bu zāt meşhūr-ı afāk olan Ebū Zeyd Serūcīdir ki bī-kesānı enis ü muşāġibi üdebā vū zurefānı ser-tācīdır. İmdi ben de ġaġıġat-ı ġale muṡtali' olduġda geldiġim yerden yola revān ve bu ser-ġüzeşt-i ġayret-efzādan nihāyet derece ġayrān oldum. [17]

Maġāme-i Dināriyye

Altūn cinsi ne 'acāyib ġüzeldir, bā-ġuşuş şarılıġı pek revnaġlıdır. Kendisinin bu'd-i sefer ve sür'at-i seyri vardır ki zamān-ı ġalilde āfākı tolaşır. Şıyt u şöhreti etrāfa tıyulmuş ve hüsn-i senāsı elsine-i nāsa yapılmışdır. Sıñesinde şüphesiz şervet ü sāmānı ġılsımı ketb ü idā' olunmuşdur. Meṡālibin ġuşulüne altının ġareket ve tedāvüli muġārin ü muşāġibdir. Ve nāsa altının vech-i vecihi ol ġadar maġbūb u merġūbdur ki ġüyā ġulūb-ı nāsdan bir cüz' alınıp ondan izābe edilerek sikkelenmiştir. Her kimiñ ki ceybinde altın ġarār-ġir olursa şāġibi manend-i şir şavlet ü hücum edip kimseden mübālāt etmez.

Her ne ġadar aġrabāsı mu'āvin ü zāġir deġiller ise de yāġud yek başına olup ta' alluġātından kimse yok ise de pervā etmez. Ne ġüzeldir ġāliš altın ne ġüzeldir. Anıñ letāfet ü tarāveti ne a' lā iş becerir ne iyi yardımcı olur.

Nice emir ü vāli altın sebebiyle imāret ve vilāyetini iġkām ve noġşānını itmām eyledi.

Terākūm iden nice humūm u ġumūm bezl-i dinār ile tār-mār olur ve nice şa'bü'l-ġuşul ve müte'azzirü'l-vuşul olan umūr var ki direm [18] ü dinārdan bezl-i keşir sebebiyle maġlūbuñ ġuşulüne ġarın ve mā'mülün vuşulüne rehīn olur.

Mānend-i āteş-i sūzān pūr ḥiddet olan nice zālīm-i bī-amāna gizlice kendisine miḳdār-ı kāfī dinār a‘ tāsı va‘ d olunur ise āteş-i ḡazabı munṭafī ve şiddet-i ḡayzı sākin olur.

Yed-i ḥışma ḥışm u aḳrabāsı vāsıtasıyla teslīm olunan nice esrāyī altun bedel-i naḳdī olarak taḥlīş-i giribān ve sūrūr-ı tām ile şādān ider.

Altunı böyle üslūb-ı ‘ acāyib ve tarz-ı bedī‘ üzre ḥalk iden Mevlā-yı Mūte‘āl ḥaḳḳına yemin iderim ki eḡer verā‘ ve taḳvā ḥā’il ü mānī‘ olmasa Te‘āla Ḳadruhu ve Celle Şānuhu der idim.

Maḳāme-i Sāvīyye

Ḥāris der ki zamān-ı seyāḥatimde Şāve-nām beldeye geldiğim vaḳt umūr-ı āḥireti tefekkūr eylemekde ḳalbimde eşer-i ḳasvet hiss ü idrāk eyledim. Ḳasvet-i ḳalb marāzını izālede ziyāret-i ḳubūr ile müdāvāt ḥaḳḳında vārid olan ḥaber-i me‘şūr ile ‘ amel etmeḡi iltizām eyledim. Vaḳtā ki maḥall-i emvāt ve mecmu‘-ı ‘ aḳām u ruḳāt olan ḳabristāna geldim. Bir de gördüm ki ḳazılmış bir ḳabir üzre bir cemā‘at bir meyyiti defn eylemek şadedinde idiler. Ben daḡi ol cemā‘ate iltihāḳ eyledim. ‘ İbret-nümā olan şu meyyitiḡ ḥālinden ‘ aḳıbet-i ḥālimi mülāḥaza ve aḳrabā vü ta‘ alluḳātımdan [19] güzerān idenleri murāḳabe ediyordum. Tā ki meyyiti laḥde vaḳ‘ u mütemenniyāt-ı fāni fevt olduysa tepeden pejmürde kıyāfet bir şeyḡ belürdi, ‘ aşāsını ḳoltuḡuna almış ve yüzünü ridāsı ile örtmüş ve ḥile-bāzlıḡından hey‘etini taḡyir eylemiş idi.

Tā bizim yanımıza geldi ve dedi ki (le-mişlü ḥāzā fe’l-ya‘ melu el-‘ālimün) “Ey ḡāfiller bu meyyitiḡ ḥālinden ‘ ibret alıḡ bāb-ı ‘ amelde taḳşir idenler ‘ ibādāt u ṭā‘āt eylemek için teşmīr-i sāk eyleyiḡ. Ey ḥaḳıḳat-bīn olan zevāt! Lāyıkıyla tefekkūr eyleyiḡ nedir bu ḡaflet ki rüy-ı arzda kemāl-i ‘ āfiyetde gezinen aḳrān u emşāliḡiz taḥte’l-türāb medfūn oluyor.

Bu ḥāl-i esef-i iştīmāl size ḥüzn irāş etmiyor. Bu meyyitiḡ ḳabrine toprak boşaltmak sizi endişe-nāk ḳılmıyor. Deḡset-efzā olan muşibet-i mevti mübālāt etmiyorsunuz. Ḳubūrda nāzil olacaḡınız gün için ‘ amel-i şāliḡden ḥāzırılık etmiyorsunuz. Dīdesi giryān ve ciḡeri biryān olan bir āfet-zedeye hem-derd olup aḡlamak istemiyorsunuz. Bu fāniden rıḡlet eden bir zātıḡ ḥaber-i mevti size vāşıl olduḡda kendiḡiziḡ daḡi cām-ı mevti nūş edeceḡiniz ḥatırıḡıza ḥuṭūr etmez. Ülfet-i gerdek olan dostlarıḡ aḡbāblarıḡ ḡaybūbet-i ebediyyesi size ḥüzn ü herāş irāş etmiyor. Nevḡa-gerāniḡ şadā-yı māteminden derd-nāk olmuyorsunuz. Te‘essūf olunacak mevāddendir ki sizden biriḡiziḡ cismi meyyitiḡ tābutını teşyī‘ [20] ediyor. Ḥālbuki ḳalbi ḥücre si semtine müteveccihdir. Ḥānedān ve ḥişāvendiniḡ cenāze alayına ḥāzır oluyor. Ḥālbuki ‘ aḡl u fikri mīrāşdan naşibini keyfiyyet-i istiḡlāşdadır.

Kendi yārāni ile ālām-dīdāni beynindeki keyfiyyetden rū-gerdān, alāt-ı lehv olan ḳalḡı ile evḳātını güzerān ediyor çok kere olur ki yed-i zabṭıḡızda olan eşyādan şey‘-ı ḳalīliḡ ziyā‘ u fevtine mükedder olursunuz. Ölümünḡ eḡibbā vü eviddāḡızı keyfiyyet-i isti‘şāli ḡuşe-i nisyānda ḳalıyor.

Faḳr u fāḳanıḡ ‘ arūz u ṭareyānında izḡār-ı zull idersiḡiz. Ma‘ahāzā ‘ aşiret ü aḳrābaḡızıḡ sūy-ı ‘ ademe gitmesini suhūlet ve ḳolaylıḡla telāḳḳi edersiḡiz. Cenāzeyi vedī‘ a-i ḥāk ederken izḡār eylediḡiniz zevḳ u şetāret hengām-ı raḡşdaki zevḳ ve şetāretiḡize fā’iḡdir.

Cenâzenin arkasında mütekebbirâne hırâm u reftâr ile yürüyüşünüz nevâle-i çîn-i ‘aṭiyye olduğunuz vakitdeki meşy ü harekete fâ’iḳdir. Evşâf-ı meyyiti ta‘dâd u tezkâr eylemekden i‘râz edip ziyâfetler keşîdesine meyl ediyorsunuz. Āteş-i fırkat ile sūzân olan bî-çâregândan rû-gerdân olup ta‘âmîñ nefâset ü lezâ’izine diḳḳat u i‘tinâ ediyorsunuz.

Çürüyüp fenâ-pezir olan kesânî kayırmaz ve ölümün zıkrını [21] ḳalbiñiz ile der-hâṭır eylemezsiniz. Derece-i ğafletiniz şu râddededir ki gūyâ siz ölümden ‘ahd ü peymân almış yâhud zât-ı ‘âlinizîñ şademât-ı dehrden selâmetine i‘timâdiniz vâḳi‘ olmuş.

Ya gūyâ hâzim’ül-lezzât lakabıyla şöhret-şi‘âr olan ölüm ile şamîmi şüretde muşâlaḫa eylediniz.

Zinhâr ḫaḳîḳat-ı ḫâl bu me’âlde değildir ve sizin tevehhüm eylediğiniz şeyler de kötü ve bed-me’âldir. * كَلَّمَا سَوَّفَ تَعَلَّمُونَ سırری size mâ-şadaḳ oluyor.

(bundan sonra Şeyḫ nazmen bir tākım neşâyiḫ ağâz eyledi ki tercümesi şöyledir.)

Ey kendisini söz anlar geçinen ve ta‘bîr-i âḫarla ey mütevehhim! Nereye dek bu zünüb u ḳabâyiḫi istîf eder ve vâfir kebâiri irtikâb eylersin. Senin için vücûduñda aşâr-ı tüvânî hüveydâ olmadı mı? Nuşḫ u pendinde şekk ü gümân olmayan hengâm-ı pîrî mânend-i nezîr seni ḳabâyiḫden zecr ü men‘ eylemedi mi ki zâtınızın ḫâsse’-i sem‘inde de ḫalel yok idi.

Bilmiş ol ki ölüm geleceğini saña iḫbâr ve bu ḫayrını da saña işâl eyledi. Ey ğâfil ‘aḳlını devşir ölümden ḳorḳmuyor musun? Tâ ki bâb-ı ‘amelde ihtiyâḳârâne ḫareket edip hemm ü ğamın ziyâde olsun çok kere faḫr u gurûr ve kibr ü sürûr içre yaşar ve lehv ü lu‘bi meyl-i küllî ile arzû eylersin.

[22] Bu revîşîñden şekden gūyâ mevt saña ‘âmm u şâmil değil gibi fehmi olunur. Târîḳ-ı ḫaḳdan tebâ’üdün ve telâfi-i mâfât eylemekde baṭâ’etîñ ne vakte ḳadar imtidâd eder ki bu baṭâ’et ü ziyâ‘ata başlıca sebep de cibilliyet ü ṭıynetîñ ḫabâsetidir ki müte‘addid ü müteferriḳ ḳabâyiḫi saña cem‘ eyledi.

Ġazab-ı ilâhiyyeye mazḫar olmaḳdan ḳalbiñde eşer-i ıztırâb ḫâşıl olmuyor.

Bunun ḫilâfına olarak şâyed sa‘yîñ hebâ olup maṭlûbuñ ḫuşûl-pezir olmaz ise ğazabıñdan pür-âteş olursun. Eğer senin için şarı şarı altın ru-nümâ olursa hemân cân atarsın. Bu aralık şâyed bir cenâze ‘ubûr u mürûr eyleirse te’essüfâne mükedderimsi olursun. ḫâlbûki ne ğam var ne keder! ḫayr-ḫ’âhiñ olan nâşih-ı yâra ḫuşûmet ve emrine miḫâlefet ve mel‘ anet-fürüşluḳda devâm u şebât ediyorsun! Daha bir çok bu yolda neşâyiḫden sonra şöyle boyun büküp durdu. Herkes mûmâ-ileyhiñ ḳoynunu ceybini ‘atiyyeleriyle ṭoldurduktan sonra geldiği semte müteveccih olarak gitdi. ḫâriş diyor ki ben de arkasından yetişdim ridâsından çekip ṭıtdum. Baña dönüp baḳınca bir de gördüm ki o bizim Şeyḫ Surûcî. Dedim ki “Yâhû nedir bu ḫilebazlık? ‘Âlem seni levmi ü zemm eder diye aldırıyor musun?” Şeyḫ Efendi hiç utanmayarak dedi ki “Yâhû beni levmi edip ṭurma. Bu zamânda sen hangi âdem gördün ki

* Tekâsür / 4: Elbette yakında bileceksiniz.

eline fırsat geçtiği anda iş becermesin?” “Ey şeyhü'n-nār seniñ gibi ‘ārsız dünyāda görmedim.” dedim. Ayrıldık. O şola gitdi ben şağa gitdim. [23]

Yigirminci Maḳāme-i Fārīḳıyyeniñ Tercemesi

Hārīş Bin Hemmam ḥikāye edip diyor ki: Vaḳtāki Şām'da “Miyāfārīḳın” nām-beldeye uyğun arkadaşlarla -ya' nī konuşurken çekişmezler ve münāfıklık nedir bilmezler- müttehī-i 'azīmet oldum. Faḳīr de onların şeref-i şöḫbetiyle gūyā meskeninden ayrılmamış ḳavm ü ḳomşusundan muḥāceret itmemiş gibi idim. Tā ki şeh-r-i mezkūrede develerimizi çöktirdik ve her birimiz birer menzile çekildik. Ḥuḳūḳ-ı uḥuvveti unutmamak ve biri birimizi gūşe-i hicrāna bırakmamak üzere 'ahd ü peymān eyledik ve aḳşām şabāḥ toplanacak ve biri birimize tuḥaf ḥavādişler ḥaber virecek bir meclis tıtduk. Böylece hemişe toplanıyor ve ḥavādiş-i dehrden ḳonuşuyorduk. Günlerden bir gün meclisimizde sıra vardı. Oturuyorken nātīḳa-perdāz u bülend-āvāz bir herīf dikeldi. Bir selām verdi ki herīfiñ siḫirbāzlık ve dolandırıcılıkta mahāretini aḳdırıyordu. Başladı şu ebyātı inşāda.....

عندى يا قوم حديث عجيب	فيه اعتبار للاديب الاريب
رايت فى ريعان عمرى اخا	بأس له حدا لحسام القضيب
بقدم فى المعرك اقدام من	يوقن بالفتك و لا يستر يب
فيفرج الضيق بكراته	حتى يرى ماكان ضنكا رحيب
مابارزالاقران الاانثنى	عن موقف الطعن بر مح خضيب
ولا حما يفتح مستصعباً	مستغلق الباب منيعا مهيب [24]
الاول نودى حين يسموله	نصر من الله و فتح قريب
هذا و كم من ليلة باتحا	بيمس فى بردا لشباب القشيب
ير تشف اغيدوير شفنه	وهولدى الكل المفدى الحبيب
فلم يزل بيتزه دهره	مافيه من بطش و عوديب
حتى اصارته الليالى لقى	يعافه من كان منه قريب
قداعجز الراقى تحليل ما	به من الداء واعيب الطبيب
وصارم البيض وصار منه	من بعدماكان المجاب المجيب
و اض كالمذكوس فى خلقه	ومن يعيش يلق دواهى المشيب
وهاهو اليوم مسحى فمن	بر غب فى تكفين ميت غريب

Tercemesi:

هست در نزدمن حکایتی خوش اعجوبه ای به نمای یاران نیز عبرت آمیز بهر خوشیار و ادب داران دیدم در هنگام جوانی برادریکه جنگ و جدال بسیار و صاحب پیکار بودی. زخمش سر تیز قضا طعنه زن خون افشان مانند شمشیر تیز. در وقت جنگ و جدال پیشدار بودی همچو کسی که بیگمان داند مردشود پندار ندارد. آنکه در اول تنک کشت بتکرار هجومش گشاده و واسع بود. هر که که بامثال اقرانش در میدان پهلوانی ظاهر شود. کحانی زد بمزراقش آید بخون آلوده. هر گاه که بهر گشودن در که اغیاررا يساقت و بسته از بلا هجوم شود. مکر آوازی رسید که نصرمن الله و فتح قريب. جنان شد عادت او در جنگ و جدال نیز هر شب که بی تاب نوجوانی بیوشد و کبر و بزرگی فروشد بسیار محبوبه نرم تنی و دختران خوبانی او را ببوسیدند [25] و او آنان را ببوسد. همه دلبران برای وی جان خویشتن ببخشنده اند و فرمائش مطیع شدند. مددتی بان اسلوب وقت گذارند. فلک غدار بسیار اندک قوت و قوتش از اله کرد. تا که گزارهش روز و شب ان بیچاره را خسته و بیمار کرد. ان کسان که در اول یارانش شد. همه رو گردانید و هر گاه بینند مستکری همه افسون خوانان و اطباءى ان زمان بتشخیص مرض را عاجز ماندند نیز از دلبران عشق و علاقه برید و آنان همچو وی از او دور شدند ان بیچاره بحالتی رسد که پشت او دو تا شد. گویا با افرینش چنان

بودی انکس که سالخورده بود. بعد زین بلا خورد... آه امروز ان میت بیوشیده است. آیا مرد جوانمردی هست که تجهیز و تکفین ان بکس را معاونت کند و نایل اجرا و مثنوبات شود؟

Hulāşa-i Me'ālî:

Hayli zamāndan beri dostu bulunduğu şecî' ü cengāver ve nihāyet derece bahādır bir zatın terceme-i hālîni ve evşāf-ı memdūhasını beyāndan ve bilāhare düşkün, ğarîb bir hāle gelerek vuķū' -ı vefātını i' lāndan 'ibāret olup anıñ techîz ü tekfinine mu' āvenet buyurmalarını niyāz u istirhām eyledi.

Soñra bir müddet hüngür hüngür ağlamağa ve mevt-i yāranından için mānend-i bārān yaşlar dökmeğe başladılar. Bir neden soñra gözyaşı dıñdı. Sūzişi kesb-i sükūnet eyledi ise dedi ki: "Ey menba' -ı ihsān ve ey pişdār-ı civān-merdān, Hudā haķkıyçün şu söylediğim sözlerde aşlā hilāf yokdur. Biçāre meyyiti bir hāl-i [26] perişānide görüp size haber veriyorum. Ah eğer kīsem müsā' id olup serde zügürtlük olmasa idi o biçāre meyyiti bizzāt techîz ü tekfin eder ve size gelip de yüz şuyı dökmez ve boyun eğmez idim. Ne çāre kanadsız uçulmaz ve parası olmadığından tolayı kimseye günāh yazılmaz. Rāvi diyor ki başladı o cemā' at şu teklif olunan māddeye müşāvere etmeğe ve yapacakları işde fısıldı ile konuşmağa. Herif de bunların bu hālinden ğālibā kendisini şifru'l-yed çevirirler yāhūd bu günā bir meyyitiñ vuķū' una dā' ir emāre isteyecekler diye şüpheyi düşdüğünden o sā' at dedi ki "Ey eshiyā zeyndeki buħalā! Ey māhiyyeti hüviyetine benzemeyen cūhelā! Nedir bu düşünce, geberir misiniz beş on para verince, şu hālinizden güyā güç düşvār olan bir şey ile teklife dūçār olmuş yāhud bir şehir-i cisim bağışlanması taleb olunmuşsunuz yāhūd beyt-i mu' azzamıñ aksāsına da' vet idilmişsiniz gibi fehm olunuyor. Hālbūki verebileceğiniz ve teklif olduğunuz mādde ise bir top bez ve bir nev' i giyecek ve meyyitiñ techîz ü tekfinine yetecek şey'lerden 'ibāretdir. Tüü... şuna ki fuķāya merhāmet itmez ve hamiyyet tamarı deprenmez ola..... Vaktā ki cemā' at herifin feşāhatde suħan-dān ve şiddet-i lisān şāhibi olduğunu görünce her birerleri meyyitiñ techîz ü tekfinine vāfi ve herifin idāresine kāfi meblağ i' tāsıyla tesrîr buyurup şāyed bu şahşı boş çevirirler ise şiddetli bir tenķide uğrayacaklarını derk ederek deminki nāz u ' itābını çekdiler. [27]

Hāriş diyor ki: Şu cirrār-ı dilenci ard tarafımda vākıf arķamda olması ru' yetime māni' oluyordu. Tāmam arķadaşlarım ' aṭiyyeleriyle sā' il-i mezkūrı hoşnūd eylediler ve baña da onlara teb' en bir kaç para vermek lāzım geldiyse de hāzır nuķūduñ fiķdānından tolayı parmağımdan yüzüğümü çıkardım ve yüzümü sā' ile döndüm. Bir de baķdım ki şeksiz ve şübhesiz o bizim Şeyh Surūcî! Bu māddeniñ bir uydurma yalan ve bir nev' i dolan olduğunu bildimse de faķaṭ māddeyi yatımına dürüp büküdüm ve işi kırçalamadım ve şeyhiñ yalanını meydāna çıkarmağ da istemedim. Hemān yüzüğü üstüne fırlatdım. Al bunu mātem-zedegāniñ nafaķasına āmāde kıl dedim. Şeyh Efendi benden bu seħāveti görünce maķām-ı teşekkürde āferin saña be! Ne parlağ ' aleviñ ne memdūh ef' āliñ var dedi. Ba' d bī-pervā yola revān olup eskiden nasıl ki şitābān oluyordu öylece koşdı gitdi. Ben de Şeyhiñ ölüsünü görmeği ve hamiyyet da' vāsında şadākatini tecrübe etmeği ārzū etdim. Tabanlarımı kıldırdım ve sür' atle koşdum. Bir oğ atımı yerde yetişdim. Evvelden mu' ārefemiz olduğunu kendisine anlatdım.

Yağasını iyice tıttım. Yolundan alıkodum ve dedim ki: Hüdâ haqqıyçün benden saña çäre-i necât yok, meğer ki seniñ bize tavşif etdiğın üstü örtülmüş ve ölüm onuñ belini bükmüş ğarib-i merd-i meydânı göstermiş olasıñ, derken Şeyh kerâdını keşf u ğurmüluna işâret edip kışşanıñ mâsâdıķı müşârü'n-ileyh olduğunu ifhâm eyledi. Ben Şeyhiñ bu şun'ını görünce "Hây Allah cânınıñ alsın nedir bu 'uķalâya yapığığın şarlatanlık [28] ve baħşış almak bâbında ğilebâzlığın" dedim. Ba' dehu yârânına yalan ve sözünü yaldızlamaz bende-i şadâķat şî'ârileri arķadan yanına geldim ve anlara gördüğümü gizli ķapalı olmayarak söyledim. Şeyhiñ şu ğünâ sun'ına ķahķaha-zen ve öylesi meyyite la'net oķudular.

Kaynaklar

- Çakın, Kâmil (2003). Kıyamet Alametleri. Dinî Araştırmalar Dergisi, C. 6., s.16., sy.183-198 Mayıs-Ağustos.
- Çetin, Nihad M. (1991). Arap. İslam Ansiklopedisi. Cilt 3, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Furat, Ahmet Suphi (1996). Arap Edebiyatı Tarihi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Basımevi, Yayın No: 3911.
- Kılıç, Hulusi (1997). Harîrî. İslam Ansiklopedisi. Cilt 16, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Kılıç, Hulusi (2003). Makâmât. İslam Ansiklopedisi. Cilt 27, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Okuyucu, Cihan; Kartal, Ahmet; Köksal, M. Fatih. (2012). Klâsik Dönem Osmanlı Nesri. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Sevsevil, Sabri (2012). Makâmât Veciz Anektodlar, İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık.
- Türkiye Diyanet Vakfı (2007). Kurân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yıldız, Hakkı Dursun (1988). Abbâsîler. İslam Ansiklopedisi. Cilt 1, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Yiğit (1995). Emevîler. İslam Ansiklopedisi. Cilt 11, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.